

HALLITUKSEN ESITYS VARHAISKASVATUSLAIN MUUTTAMISESTA, VN/480/2021

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer pitää lakiesitystä kannatettavana ja tarpeellisena. Maassamme lasten oikeudet erityiseen tukeen eivät toteudu yhdenvertaisesti ja siksi tarvitaan täsmentävää lainsäädäntöä. Lakiehdotus jättää edelleen liikaa avoimia ja liian tulkinnanvaraisia kohtia ja se ei esitettyssä muodossaan tule edelleenkaan takaamaan sitä, että maan eri osissa varhaiskasvatuspalvelujen osalta tulisi lasten oikeudet yhdenvertaisesti toteutumaan.

SuPer haluaa tuoda lainvalmistelun täsmentämiseksi vielä lisähuomionsa, jotka muotoilemme seuraavien kysymysten avulla:

- Voidaanko varhaiskasvatuksen toteuttajien sekava laintulkinta torjua vielä lain sanamuotoja selventämällä vai voidaanko se torjua muilla ohjeistuksilla? Silloin olisi mahdollisuus välttää sellaiset epäselvyydet, kuin mitä tapahtui mitoituksista poikkeamisen osalta?
- Jos lapsen huoltajat vastustavat lapselle tarjottavan tuen tarvetta, niin miten se turvataan?
 - o Tukitoimia vastustavat vanhemmat voivat uhata tai toteuttaa uhkauksen ottaa lapsi pois varhaiskasvatuksesta tai he voivat muuttaa toiselle paikkakunnalle tai toiseen maahan estääkseen tuen toteutumisen. Näitä tapahtuu jonkin verran ja näiden lasten tuen tarve harvoin on vähäistä ja perheessä saattaa olla muitakin ongelmia, mutta silti näitä perheitä katoaa tälläkin hetkellä palvelujärjestelmistä, kun selkeitä ohjeita ei ole. Mistä tulevat selkeät ohjeet (ns. prosessikaavio) näihin tilanteisiin?
- Kuinka nopeasti ja millaisen päätöksentekoprosessin kautta lapselle on erityinen tuki turvattava?
 - o Perheitä putoaa myös byrokratian viidakkoon, kun lyhytmuotoiset tukipalvelut on käytetty eikä kriteerit pitkäkestoisesta tuesta täyty tai ainoa keino saada pitkäaikaista tukea olisi lastensuojeluilmoitukset. Usein näissäkin tapauksissa tulee vastaan se, ettei lastensuojelu ota asiaa hoitaakseen, koska lastensuojelun näkökulmasta kriteerit eivät täyty tai perhe joutuu toistuvasti jonon hännille kiireettömyytensä vuoksi.
 - o Esiopetuksella ei ole samanlaisia keinoja kuin muussa perusopetuksessa käytetään lapsen toistuviin myöhästelyihin tai poissaoloihin esiopetuksesta. Poissaoloja ja myöhästymisiä tulisi seurata ja niiden toistuessa niihin puuttua ilmoittamalla esiopetuksen kuraattorille, mutta esiopetuksen kuraattoreita paikoitellen puuttuu tai varhaiskasvatusyksikössä ei seurata ja ilmoiteta näitä poissaoloja ja myöhästymisiä kuraattoreille, jolloin tukea tarvitseva lapsi ja perhe ei välttämättä saa apua ja tukea ennen koulun aloittamista. Koulu on tällöin vasta ensimmäinen taho, joka alkaa näihin puuttumaan, vaikka lapsella on ollut erityistä tuen tarvetta jo esiopetusvuotenaan tai aikaisemmin. Näitä tapauksia tulee todennäköisesti ilmi lisää kaksivuotisen esiopetuskokeilun myötä, kun tukea tarvitsevat lapset havaitaan aikaisemmin, mutta tähän ei ole lain tai ohjeiden puolesta puututtu riittävän konkreettisesti varhaiskasvatuksen osalta.

- Miten turvataan se, että tukitoimiin tarkoitetut resurssit kohdentuvat tosiasiallisesti tukea tarvitsevalle lapselle tai lapsille?
 - o Avustaja- tai muita vastaavia resursseja jaetaan paikoitellen jo nyt varhaiskasvatus-yksiköissä useamman ryhmän kesken eli avustajaresurssi saattaa olla jaettu esimerkiksi 2-5 ryhmän välille, joissa yhdessä ryhmässä saattaa olla 1-4 erityistä tukea tarvitsevaa lasta ja silloin avustajalla saattaa todellisuudessa olla 2-10 erityistä tukea tarvitsevaa lasta. Tämän lisäksi avustajia usein käytetään paikkaamaan lomilla, sairauslomilla tai muilla eri syillä poissaolevia kasvattajia. Todellisuudessa avustaja voi olla avustajan tehtävissä toimintakauden aikana vain joitakin päiviä, eikä se ole millään tavalla lapsen edun mukaista eikä tue erityistä tukea tarvitsevaa lasta.

- Tuen tehostaminen tapahtuisi varhaiskasvatuksen henkilöstön ratkaisusta, lapsen ryhmän henkilöstön ja huoltajien kanssa käydyn keskustelun pohjalta. Ratkaisun tuen tehostamisesta tekisi varhaiskasvatuksen opettaja tai erityisopettaja. Mutta miten menetellään seuraavissa tilanteissa?
 - o Onko varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen erityisopettajan sijaisuutta tekevä eli ns. epäpätevä opettaja kelpoinen tekemään tämän päätöksen ryhmän lapsen/lasten osalta vai tuleeko pätevän varhaiskasvatuksen opettajan puuttuessa soveltaa niin, että tekeekö tämän ratkaisun joku toisessa ryhmässä toimiva varhaiskasvatuksen opettaja tai kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja?
 - o Entä jos erityisopettaja tai kiertävä erityisopettaja puuttuu?
 - o Entä jos ryhmässä on kolme varhaiskasvatuksen lastenhoitajaa eikä kukaan heistä tee varhaiskasvatuksen opettajan sijaisuutta, kun kuitenkin koko toimintayksikön tasolla on riittävästi varhaiskasvatuksen opettajia?

- Jos päiväkodissa on yksi tai useampi vammaisen tai muuten tuen tarpeessa oleva lapsi on tämä otettava huomioon lasten taikka 1 momentissa tarkoitettujen henkilöitten lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten avustajaa. Avustajaa ei lueta 1 momentissa tarkoitettuun mitoitukseen. Miten tilanne ratkaistaan esimerkiksi seuraavissa tapauksissa?
 - o Tietyn kokoisissa varhaiskasvatusyksiköissä on tämän muotoilun myötä mahdollista kikkailla esimerkiksi niin, että osassa ryhmistä on yhdessä ryhmässä kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa ja lisäksi yksi varhaiskasvatuksen lastenhoitaja, mutta saman yksikön toisessa ryhmässä on kolme varhaiskasvatuksen lastenhoitajaa, mutta ei yhtään varhaiskasvatuksen opettajaa. Kenen tehtävä on näissä tilanteissa vastata ryhmän erityistä tukea tarvitsevien lasten tuen saamisesta? Lapsen edun mukaista olisi, että se on lapsen kanssa päivittäin aikaa viettävä kasvattaja joka tuntee lapsen varhaiskasvatuksessa parhaiten. Mikäli tämä on toisen ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan tehtävä ja jonot erityisopettajalle tai kiertävälle erityisopettajalle ovat pitkät, ei lapsen etu silloin toteudu.
 - o Varhaiskasvatuksen lastenhoitajat ovat lisäksi eniten lapsiryhmän kanssa aikaa viettävä ammattiryhmä varhaiskasvatuksessa, joten varhaiskasvatuksen lastenhoitajat havainnoivat lapsia tai lapsiryhmää eniten. He ovat konkreettisesti enemmän antamassa hoivaa ja tukea lapsille ja toteuttavat suurimman osan käytännön pedagogisesta varhaiskasvatuksesta ja hoivasta.
 - o Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on liitettävä lapsikohtainen lääkehoitosuunnitelma. Erityistä tukea tarvitsevilla tai vammaisilla lapsilla saattaa olla myös pitkäaikaisia lääkityksiä käytössä. Osa tästä lääkehoidosta saattaa tapahtua varhaiskasvatuksessa, mutta esimerkiksi tietyt lääkitykset hoidetaan kotona. Jos lapsella on diagnosoitu erikoissairaanhoidossa esimerkiksi ADHD ja lapselle aloitetaan tähän lääkitys, niin silloin lääkitys tapahtuu kotona, kuten myös epilepsiaan annettava estolääkitys. Uuden lääkkeen vaikutusten seuranta tapahtuu kuitenkin enimmäkseen varhaiskasvatuksessa ja uuden lääkkeen myötä seuranta-aika voi olla useampia viikkoja. Jos lääke todetaan erikoissairaanhoidon toimesta sopimattomaksi, niin tämä saattaa vaihtua jälleen uuteen lääkkeeseen, jolloin tulee toinen tai kolmaskin

seurantajakso. Oletuksena on kuitenkin, että lapsi on huoltajan tai huoltajien töiden tai opiskelujen vuoksi viitenä päivänä viikossa varhaiskasvatuksessa. Esimerkiksi diabeteksen hoitoon kuuluvat verensokerien seuranta (mm. verensokerin mittaukset, lapsen käytöksen ja oireiden seuranta päivän aikana, insuliinin pistämiset, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät seurannat jne). Lähihoitajilla on koulutuksensa puolesta paras osaaminen lääkehoidon toteuttamiseen sekä seurantaan.

Muidenkin varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten kuin erityistä tukea tarvitsevien lasten havainnoinnissa lähihoitajien osaaminen on tärkeää, mutta tämä korostuu etenkin silloin, kun varhaiskasvatuksessa on säännöllistä lääkitystä tarvitseva lapsi.

Lakimuutoksen yhteydessä olisi syytä huomioida vasta päivitetty ”Turvallinen lääkehoito” - opas ja huomioida erityisesti se, mitä siinä ohjeistetaan lääkehoidon toteutuksesta varhaiskasvatuksessa. Tämä olisi hyvä muotoilla myös lakiin tai muuhun oikeudellisesti velvoittavaan asiakirjaan.

- Mikä on aikarajana sille, kun lapselle tulee tarjota hänen tarvitsemansa tuki ja mistä tämä aikarajan laskeminen aloitetaan?
 - o Tarvitaan myös tarkennus, milloin viimeistään esimerkiksi rakenteellisia tukimuotoja tulee järjestää ja varmistaa ettei siihen jää poikkeamista mahdollistavaa mahdollisuutta. Esimerkiksi jos päiväkodissa on yksi tai useampi erityistä tukea tarvitseva tai vammainen lapsi ja ryhmäkokoja ei pystytä pienentämään, koska kunnalla on velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta ja varhaiskasvatuksen jonot ovat pitkät. Näin ollen ryhmiin otetaan lain sallima maksimimäärä tai puolipäiväisten lasten myötä enemmänkin, kun nykyisellään varhaiskasvatustilanne mahdollistaa ns. osapäiväisten lasten laskemisen 1/13 mitoituksella. Käytännössä tämä tarkoittaa, että ryhmässä saattaa olla klo 8.30-12.30 välillä jopa 23 lasta. Tämä toimintamalli ei tue pienempää ryhmää tarvitsevaa tuen tarpeista lasta, eikä se sovellu hyvin muillekaan lapsille.
Kaikissa kunnissa ei ole myöskään toimivia rekrytointeja ja sijaisjärjestelmiä, jolloin ammattitaitoisia avustajia ei välttämättä saada eikä tämä ole erityistä tukea tarvitsevan tai muidenkaan lasten etujen mukaista. Kasvattajien pätevyyksistä poikkeaminen enintään vuodeksi kerrallaan tuo tähän myös omat haasteensa.
- Jo nyt on alle 3-vuotiaita lapsia, jotka selvästi tarvitsevat erityistä tukea, mutta eivät useista syistä varhaiskasvatuksessa saa sitä. Miten turvataan tämän ikäisille parempi oikeus tarvitsemaansa tukeen?
 - o Tällä hetkellä prosessit lapselle tuen saamiseksi ovat pitkät, kun tukea ei saa ilman diagnooseja ja jos taas kriteerit diagnoosiin soten puolella ei riitä, niin välttämättä ei saada myöskään sitä tukea lapselle varhaiskasvatuksen arkeen. Tämä näkyy erityisesti alle 3-vuotiaiden osalta, joilla saattaa olla havaittu tuen tarve jo 1-2-vuotiaana, mutta he joutuvat odottamaan 3-6 vuoden ikään asti ennen kuin tosiasiallisesti on tullut lupa aloittaa asian tarkempi selvitys. Tähän tulisi löytää toimivat ja järkevät byrokratian portaot, jotka eivät aiheuttaisi lapselle turhaa odottamista ja liiallista diagnosointia vain lapselle tuen saamiseksi. Nämä ovat perheille ja varhaiskasvatukselle raskaita prosesseja ja siksi olisi oltava toimiva ja tehokas mahdollisuus tarjota lapselle tarvitsemaansa tukea jo varhaisessa vaiheessa. Tämä tulisi todennäköisesti myös kokonaistaloudellisesti edullisimmaksi ratkaisuksi.

Silja Paavola
puheenjohtaja
SuPer